

PLURILINGÜISME O NOMÉS ANGLÈS? L'EDUCACIÓ LINGÜÍSTICA A L'ESCOLA

Tilbert Dídac Stegmann,
catedràtic de filologia romànica a la
Universitat de Frankfurt del Main

Sembla lògic que pel contacte entre les cultures i les nacions es necessiten les llengües respectives. De manera que més plurilingüisme a les escoles significa més entesa entre les nacions i més convivència pacífica. Però hi ha un entrebanc seriós per al plurilingüisme: és la concepció d'un món globalitzat que vol funcionar a base d'una sola llengua: l'anglès.

Les autoritats educatives propaguen que cada alumne ha d'aprendre l'anglès, com a llengua estrangera prioritària i s'autoenganyen no volent veure que si es fa massa anglès, l'interès, la motivació i la necessitat d'aprendre altres llengües minvarà terriblement. En realitat ja està minvant. Hem de desfer-nos d'aquesta idea tan bonica a primera vista que cada persona del planeta es pogués comunicar amb una segona llengua com l'anglès amb cada altra persona humana. Aquesta idea és un formalisme purament abstracte que, a més, no té sentit pràctic perquè no és necessari que cada ésser humà es comuniqui amb cada altre ésser humà. És una pura entelèquia per a la qual no val la pena sacrificar la diversitat i riquesa de llengües del món. Podem conuiuïre molt bé reduint el nostre horitzó de comunicativitat. En lloc de consumir i malmetre la comunicació superficialment, la viurem més a fons.

“Agafem l'anglès senzillament com a eina de primer auxili comunicatiu. Per a aquest anglès auxiliar basten uns centenars de paraules...”

L'anglès s'ha erigit en una mena de fantasma a qui tothom sembla adorar sense pensar-s'ho. Deixem de banda de moment que l'anglès és la llengua del president dels Estats Units i de la propaganda americanitzadora que s'està menjant el món. Això tot sol ja seria una raó per bandejar seriosament l'anglès i proposar una llengua menys poderosa i menys perillosa per a la llibertat mental de la

humanitat (pensem només en els models de vida propagats per Hollywood). Agafem l'anglès senzillament com a eina de primer auxili comunicatiu. Per a aquest anglès auxiliar basten uns centenars de paraules (de fàcil accés, perquè ja circulen en l'aire amb les cançons i amb els anglicismes incorporats a les nostres llengües) i basten un centenar de frases pels que van de viatge o reben viatgers. Amb això la majoria de la població en té prou. Reservem-nos la resta del temps disponible en el currículum escolar per a les llengües per a una cosa més útil: una educació plurilingüe que pugui respirar i desenvolupar-se realment.

Una educació plurilingüe ens obliga a repensar els motlles tradicionals en els que estem oferint les llengües a les escoles:

Hem de diversificar més les llengües ofertes.

Hem de diversificar més les diferents metes que pretenem que els alumnes assoleixin: saber llegir i saber entendre, saber pronunciar correctament, o saber parlar una mica o molt, o també saber-les escriure; p. ex. podríem potenciar la capacitat de lectura en la majoria de les llengües ofertes i exigir capacitat d'expressar-se només en alguna.

Hem de treure les diferents llengües dels seus compartiments tancats i posar-les en relació: aprofitar els coneixements en una llengua per a l'aprenentatge de les següents o fins i tot tractar unes quantes noves llengües simultàniament.

Hem de dedicar una part de les hores de llengua a "aprendre a aprendre llengües", és a dir, a preparar el jovent a aprendre qualsevol llengua, perquè no depenguin durant tota la seva vida de la casualitat de les llengües que hagin tocat a l'escola, sinó que estiguin preparats per fer-se amb la nova llengua que el seu camí biogràfic els exigeixi.

Hem d'enfocar amb més convicció aquest contacte amb les llengües com a contacte amb els nostres veïns (que no són anglòfons!), i amb les altres nacions, com a aprenentatge de civilització i com a educació per a la convivència pacífica.

Tot això ens porta a reorganitzar l'ensenyament de llengües més intel·ligentment. Hem d'oferir camins i mètodes més econòmics, més fàcils, per vèncer la barrera psicològica de l'esforç pretesament necessari per entrar en la diversitat de llengües. Hem de construir una cultura del plurilingüisme,

"...al parvulari: allà és molt més important conèixer una mica de francès, italià o portuguès o fins i tot apropar-se a la llengua d'algun nen africà present a la classe."

motivadora en els nostres sistemes educatius i en l'opinió pública. Hem d'oferir una nova didàctica del plurilingüisme que demostrï la facilitat del salt d'una llengua estrangera a altres. Hem de posar-nos objectius pràctics i realitzables per a les llengües a conèixer a les escoles, acomiadant-nos de la mai no assolida meta de la competència lingüística total.

L'anglès ha d'esser ensenyat primer com a mitjà d'intercomunicació d'urgència. Aquest tipus d'anglès, com ja he dit, no necessita molts mesos per fer-lo aprendre a les escoles. Tampoc no és necessari començar-lo al parvulari: allà és molt més important conèixer una mica de francès, italià o portuguès o fins i tot apropar-se a la llengua d'algun nen africà present a la classe. Això és el que uns col·legues francesos, catalans i germanistes han desenvolupat com a Eulang, Éveil aux langues, Despertallengües.¹ O el que fan les Calandretas occitanes que he tingut un goig immens de visitar i veure a Besiers, Montpelhièr o Pau.² Allà es formen uns veritables petits europeus plurilingües ja als sis anys, oberts i habituats a les llengües en plural, és a dir: el que necessitem al parvulari i a les primeres dues classes d'escola és un programa Despertallengües i una entrada pràctica a una, dues o tres llengües veïnes (saber entendre-les, comparar-les, poder fer una mica de conversa, més tard: saber llegir coses senzilles). Sobre aquesta base els alumnes es podran encarar amb un anglès d'urgència (però amb bona pronúncia!), cosa per a la qual basta un any.

Una escola pensada amb racionalitat haurà de proporcionar un bagatge plurilingüe suficient per poder aprofundir en *qualsevol* llengua estrangera en el moment quan la necessitem de debò. Un universitari que hagi decidit anar a estudiar a Holanda o a Itàlia, si té una bona base reflexiva i pràctica d'aprendre a aprendre llengües i que ha experimentat un cop (o més) a la seva vida escolar com entrar ràpidament en una llengua, sabrà fer-se ràpidament amb la nova llengua que li calgui. El que li ha de proporcionar la seva vida escolar no és, doncs, *una* sola llengua internacional de monopoli, sinó haver adquirit àmpliament els fonaments de com s'aprenen llengües -i com ell personalment millor «funciona»

1 Vegeu <dewey.uab.es/jaling/evlang.htm>.

2 Vegeu <http://c-oc.org/calandreta/mp/> o <www.aprene.org>.

encarant-se amb una nova llengua. Parlo del que els meus col·legues de didàctica avui anomenen l'apropament *constructivista* a les llengües, és a dir l'aprenentatge autònom, autoguiat i on el professor fa prioritàriament el paper d'acompanyant del procés d'aprenentatge i no de preceptor.³

El lloc de treball que un català, acabada l'escola, es vulgui buscar a fora dels Països Catalans, no el trobarà a base d'anglès -ni a Espanya, és clar, ni a Itàlia o Alemanya; el trobarà a base d'haver après com fer-se ràpidament amb una nova llengua que necessita. Exigir-li al total de la població a esmerçar anys i anys escolars prioritzant l'anglès com a llengua estrangera no és raonable ni econòmic.

Afegim a aquesta constatació una consideració més: què ens aporten les últimes descobertes en el camp de la didàctica del plurilingüisme, ciència jove que només fa un decenni que s'està desenvolupant seriosament? I, molt lligat amb la didàctica del plurilingüisme: què ens aporta la neurolingüística, és a dir els coneixements sobre com funcionen les llengües en el nostre cervell? La neurolingüística ens demostra la *transversalitat* del cervell humà i de les competències lingüístiques i especialment de les competències plurilingües. Per dir-ho de manera plàstica: les nostres llengües no es troben en compartiments diferents i en llocs diferents del cervell, sinó interrelacionades transversalment. Les competències lingüístiques anàlogues es troben en el mateix lloc cerebral, siguin de la llengua que siguin. I el lèxic de totes les llengües es troba estretament interrelacionat. I si aprenem una nova llengua, els nous coneixements els afegim enganxant-los als que tenim i fins i tot els podem enganxar amb més rapidesa i facilitat cada vegada que trobem un racó on els podem enganxar. És el que al nostre mètode de plurilingüisme EuroCom anomenem *transfer*.

Fixeu-vos que la didàctica tradicional monolingüe fa tot el contrari, compartimenta i separa: el professor d'anglès només fa anglès; el de francès, només francès; el d'alemany, només l'alemany. I és que el professor d'anglès no ha estudiat ni mínimament l'alemany ni el francès i no pot fer veure als seus alumnes que la meitat del vocabulari anglès prové

del francès i que l'altra meitat té relació amb l'alemany. Pocs són els professors que almenys a base de comparar el català i l'espanyol obrin les portes cap a l'italià o el portuguès, tan fàcils d'obrir. La majoria de professors fan la seva lluita solitària per fer aprendre la «seva» llengua a l'alumnat sense aprofitar els coneixements preexistents en els cervells dels alumnes.

“Aprofitar les relacions entre les llengües romàniques comporta, a més a més, un avantatge per als Països Catalans: la recentralització del català.”

Tot al contrari el mètode que anomenem EuroCom sistematitza per primer cop els avantatges de la intercomprensió i aprofita les relacions entre les llengües potenciant el *transfer* des de la llengua coneguda cap a la nova llengua o cap a unes quantes de noves, especialment quan són emparentades com ara les romàniques, les llengües eslaves o les germàniques.

³ Vegeu, entre els múltiples treballs del col·lega Franz-Joseph Meissner sobre la didàctica de la intercomprensió, els que menciona a la bibliografia.

Aprofitar les relacions entre les llengües romàniques comporta, a més a més, un avantatge per als Països Catalans: *la recentralització del català*. El català ja no competeix amb una sola llengua tan forta com ella -o més forta: l'espanyol. Sinó que competeix tranquil·lament amb unes quantes llengües -i l'espanyol ja només serà una d'elles. El català és el centre i l'espanyol, el francès, l'italià, l'anglès i l'alemany, l'holandès o l'àrab, etc. són segones llengües; encara que l'espanyol mantingui un pes més important que el portuguès, posem per cas. El català se situa com a «llengua pont central» i al voltant del català queden situades les altres llengües - tant les veïnes com les més allunyades, accessibles amb l'EuroCom.

El mètode EuroCom que he desenvolupat amb el col·lega Horst G. Klein a partir dels anys 80 a Frankfurt⁴ explica sistemàticament com aprofitar les competències preexistents en cada persona per transferir-les a totes les altres llengües de la mateixa família i fer-ho de tal manera que hom pugui comprendre tot d'una el significat principal d'un text de diari en una d'aquestes llengües encara no apreses i pretesament «desconegudes». Continuant amb la lectura de textos successius en aquesta llengua i acompanyat per l'EuroCom l'individu comença a construir autònomament unes

competències lectores en aquesta llengua que en poc temps li permeten passar a la comprensió auditiva. Exercitant aquestes dues competències receptives establirà un fonament per al desenvolupament posterior de competències actives molt més efectivament i molt més econòmicament que els mètodes tradicionals monolingües.

Donaré unes pinzellades del mètode EuroCom® encara que se'l pot trobar descrit en diverses publicacions⁵ i a la xarxa a <www.eurocomresearch.net>. En aquest lloc d'internet es troba en 10 pàgines (i en catorze llengües!) l'exposició del funcionament del mètode EuroCom. Amb el nostre mètode posem de relleu que tothom pot transferir coneixements preexistents cap a una nova llengua emparentada, en 7 camps lingüístics diferents. Els anomenem els 7 sedassos aplicant la imatge dels cercadors d'or que treuen els elements de valor del rierol de la nova llengua amb uns sedassos. Així nosaltres trobem en una llengua pretesament desconeguda una gran quantitat de preciosos elements que no ens són gens desconeguts, sinó que reconeixem amb alegria perquè ens són intercomprensibles.

Es tracta dels set camps següents, aplicant-los a les llengües romàniques:

“Amb l'EuroCom oferim aquesta sistemàtica ben elaborada en 15 o 20 regles per cada llengua.”

LI, el lèxic internacional. Cada llengua moderna ha desenvolupat un lèxic que descriu la vida moderna i que representa una part força important dels textos que llegim en els diaris i sentim en les notícies d'actualitat a la televisió o a l'internet. És un immens repertori lèxic de provenença llatina o llatinofrancesa o llatinoanglesa que és intercomprensible en la majoria de les llengües europees i fins i tot mundialment.

LP, el lèxic panromànic. Les llengües romàniques que tenen l'arrel comuna del llatí han conservat fins avui centenars d'elements lèxics bàsics comuns el

⁴ Ja tenim una trentena de volums i una vintena de CDs publicats en la sèrie Editiones EuroCom (vegeu www.shaker.de).

⁵ Vegeu les referències bibliogràfiques al final, especialment el llibre EuroComRom - Els set sedassos: Aprendre a llegir les llengües romàniques simultàniament (Stegmann 2003a).

significat dels quals és comprensible des de qualsevol llengua romànica.

CF, les correspondències fòniques i gràfiques. No totes les possibilitats de lligar una paraula d'una nova llengua amb la paraula etimològicament corresponent de la llengua que coneixem i detectar-ne així el sentit, és fàcil de fer a primera vista. La raó és que les paraules han canviat, diguem-ho així "de vestit". Tenen l'arrel comuna però hem de conèixer la sistemàtica dels canvis per detectar amb rapidesa els significats paral·lels. Amb l'EuroCom oferim aquesta sistemàtica ben elaborada en 15 o 20 regles per cada llengua. Per exemple la pi- inicial italiana de "pieno" correspon a la pl- inicial catalana de "ple" i si comparem "piano" amb "pla" i "piovere" amb "ploure" veiem que la pi- correspon a una pl-com en francès "plein", "plan", "pleuvoir" i que totes aquestes corresponen en castellà a una ll-: "lleno, llano, llover" (i en portuguès a "cheio, chão, chover"). Igual la "clau" i "clé" catalana i francesa corresponen a una "chiave" italiana, a una "llave" espanyola i a una "chave" portuguesa. Amb l'ajuda d'aquestes correspondències fonètiques (i de les gràfiques) ens movem com peix a l'aigua dins de les noves llengües romàniques.

GP, grafies i pronúncies. Per sort, la gran majoria dels sons s'escriuen igual en totes les llengües romàniques, però hi ha algunes "disfresses" amb les quals les llengües escriuen i pronuncien diferentment. Per sort, la impressió de desorientació es perd a partir del primer moment en què ens hem aclarit la situació, p. ex. veient que el "che" italià i romanès es pronuncia 'ke', de manera que deduïm que correspon al significat del "que" català, francès, espanyol, portuguès etc. O que detectem que les "ny" catalanes s'escriuen "gn" en francès i italià, "nh" en portuguès, "ni" en romanès i "ñ" en espanyol, pronunciant-se, però, iguals en totes aquestes llengües. Un cop que hem pres consciència d'aquestes poques diferències ja podem aprofitar aquest quart sedàs per fer la transferència.

SP, sintaxi panromànica. Una altra base ideal per saltar a les altres llengües romàniques és el fet que els 9 tipus bàsics sintàctics, és a dir els 9 tipus en els que construïm bàsicament les nostres frases, són absolutament idèntics en totes les llengües

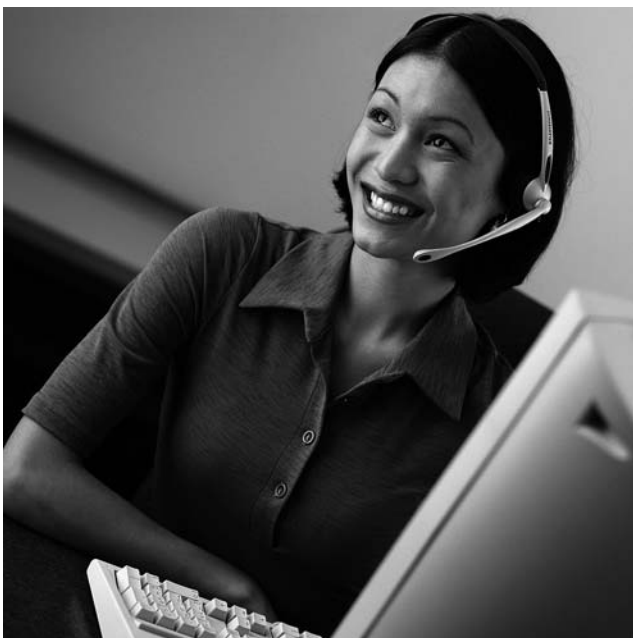
romàniques. No difereixen en res. "La Rosa dona la informació a un col·lega" és igual en portuguès: "Rosa dá a informação a um colega" o en francès: "Rosa donne l'information a un collègue". I també les construccions més llargues i amb parts subordinades es fan transparents.

MR, morfologia romànica. També pel que fa a les formes dels articles, a la formació del plural, dels femenins, de les desinències verbals, hi ha tots uns elements comuns entre llengües de la família romànica. P. ex. les llengües de l'oest fan els plurals en -s mentre que l'italià i el romanès, les llengües de l'est, el fan en vocal -i o -e. O les primeres persones del plural en el sistema verbal: "cantem, cantamos, nous chantons, cantiamo" són recognoscibles per la consonant nasal -m o -n. Aquestes semblances ben visibles faciliten enormement la transferència dels nostres coneixements cap a altres llengües.

"I ho pot fer sense necessitat de conèixer bé aquestes llengües posant-se en la mateixa situació que els seus alumnes davant d'una "nova" llengua romànica."

FX, prefixos i sufixos. Aquestes partícules lèxiques provinents gairebé totes del llatí o del grec són altament reconeixedores en totes les nostres llengües i permeten comprendre moltes més paraules encara que només sigui parcialment.

Amb aquests set sedassos o set camps lingüístics es veu detalladament el potencial de transferència que posa a disposició de tots nosaltres el fet que les llengües romàniques estiguin emparentades.

Podreu comprovar amb la nostra publicació *EuroComGerm*⁶ que el mateix passa amb el conjunt de les llengües germàniques, l'anglès i l'alemany inclosos. I ja tenim la meitat del llibre *EuroComSlav* entrat a l'internet (www.eurocomprehension.info amb clic a EuroComSlav-intro) on s'aplica a les llengües eslaves el mateix mètode que hem aplicat a les llengües romàniques amb el mateix èxit.

Amb el mètode EuroCom tenim, doncs, una manera per integrar ja des d'ara el plurilingüisme receptiu, és a dir lector, a les classes de llengües: cada professor de català o d'espanyol pot aprofitar en les seves classes els llibres i els CDs que tenim publicats⁷ per fomentar competències de lectura en francès, italià, portuguès etc. entre els seus alumnes. I ho pot fer sense necessitat de conèixer bé aquestes llengües posant-se en la mateixa situació que els seus alumnes davant d'una "nova" llengua romànica. Ho poden fer tots els professors de llengües de tot Europa en les seves classes respectives: el llibre *EuroComRom* existeix en versió polonesa, búlgara,

en italià, francès, català, espanyol i portuguès i en neerlandès, anglès i alemany. Aplicat amb curiositat lingüística pels professors europeus de llengües significarà un avanç secular en el plurilingüisme dels joves europeus: plurilingüisme en lectura de documents d'internet, de premsa i de llibres, però després també, com a conseqüència, plurilingüisme d'intercomprensió auditiva en els mitjans de comunicació auditiu i en les converses entre europeus, en les quals ens podrem habituar a entendre els altres que parlen en les seves respectives llengües i on nosaltres podrem parlar en les nostres i serem entesos.

Hem de fomentar amb coratge un mosaic creatiu i aleatori de combinacions comunicatives entre les nostres llengües i cultures europees en lloc d'un unificat i radical empobriment de situacions comunicatives a base d'una sola llengua. Les eines per aconseguir-ho estan a la mà.

Cal que els catalans siguin capdavanters en el plurilingüisme i que se situïn entre els més internacionals i els més oberts, sempre a base d'una ferma defensa de la pròpia identitat, de la llengua catalana.

Referències bibliogràfiques

- Beacco, Jean-Claude et Byram, Michael (2003): Guide pour l'élaboration des politiques linguistiques éducatives en Europe. De la diversité linguistique à l'éducation plurilingue, Strasbourg, Division des Politiques linguistiques, Conseil de l'Europe, avril 2003.
- Clua, Esteve; Estelrich, Pilar; Klein, Horst G. i Stegmann, Tilbert Dídac (2003): *EuroComRom - Els set sedassos: Aprendre a llegir les llengües romàniques simultàniament*. Aachen: Shaker 2003. 237 p. ISBN 3-8322-0683-3 (Editiones EuroCom, 12).
- Hufeisen, Britta; Marx, Nicole (Ed.): *EuroComGerm - Die sieben Siebe: Germanische Sprachen lesen lernen*. Aachen: Shaker, 2007. 370 p. ISBN 978-3-8322-6020-0 (Editiones EuroCom, Reihe EuroComGerm, 1)
- Klein, Horst G. i Stegmann, Tilbert Dídac (2000): *EuroComRom - Die sieben Siebe: Romanische Sprachen sofort lesen können*. 3a ed. Aachen: Shaker 2000. 288

⁶ Britta Hufeisen, Nicole Marx (Ed.): *EuroComGerm - Die sieben Siebe: Germanische Sprachen lesen lernen*. Aachen: Shaker, 2007. 370 p. ISBN 978-3-8322-6020-0 (Editiones EuroCom, Reihe EuroComGerm, 1).

⁷ Vegeu www.shaker.de, Editiones EuroCom, amb moltes publicacions accessibles en línia, i la bibliografia al final d'aquesta contribució.

- p. ISBN 3-8265-6947-4. (Editiones EuroCom, 1, ISSN 1439-7005)
- Meissner, Franz-Joseph (2004a): Introduction à la didactique de l'eurocompréhension, in: F.-J. Meissner, C. Meissner, H.G. Klein i T.D. Stegmann: *EuroComRom - Les sept tamis: lire les langues romanes dès le départ*, Aachen, Shaker, 2004, p. 7-140.
 - Meissner, Franz-Joseph (2004b): Transfer und Transferieren. Anleitungen zum Interkomprehensionsunterricht, in: H. G. Klein / D. Rutke, eds.: *Neuere Forschungen zur Europäischen Interkomprehension*, Aachen, Shaker, 2004, p. 39-66.
 - Meissner, Franz-Joseph (2005): Mehrsprachigkeitsdidaktik revisited: über Interkomprehensionsunterricht zum Gesamtcurriculum, in: *Fremdsprachen lehren und lernen*, 34 (2005), p. 125-145; quadern amb el tema «"Neokommunikativer" Fremdsprachenunterricht» ed. Franz-Joseph Meissner.
 - Meissner, Franz-Joseph (2008): Que peut apporter la didactique de l'intercompréhension aux systèmes éducatifs européens? in: www.APLV-LanguesModernes.org.
 - Stegmann, Tilbert Dídac (1991): El català com a base per a una planificació plurilingüe europea: l'aprenentatge simultani de llengües emparentades, in: *Lenga e País d'Oc*, n. 23 (1991), p. 23-26.
 - Stegmann, Tilbert Dídac (1996): La parenté des langues: passepartout pour une Europe plurilingue, in: *Europe plurilingue 5* (1996), n. 11, Oct., p. 35-46.
 - Stegmann, Tilbert Dídac (1999): EUROCOM: Una entrada plurilingüe en el món de les llengües romàniques, in: *Llengua Nacional* (1999), n. 28, p. 4-8.
 - Stegmann, Tilbert Dídac (2001): Le Plurilinguisme réceptif à travers la méthode EuroCom, in: *Didactique des langues romanes: le développement de compétences chez l'apprenant*. Actes du colloque de Louvain-la-Neuve, 27-29 janvier 2000, Bruxelles: De Boeck Duculot, 2001, p. 447-454.
 - Stegmann, Tilbert Dídac (2002): Lettre de Til Stegmann [aux parents occitans], in: *Guide d'accueil de l'école ... bilingue Calandreta del Vernhat*, 8-8-2002, p. 19-28.
 - Stegmann, Tilbert Dídac (2003a) (i E. Clua, P. Estelrich, H. G. Klein): *EuroComRom - Els set sedassos: Aprender a llegir les llengües romàniques simultàniament*. Aachen: Shaker 2003. 236 p. ISBN 978-3-8322-0683-3 (Editiones EuroCom, 12).
 - Stegmann, Tilbert Dídac (2003b): EuroCom - una visió més realista i més plurilingüe de l'ensenyament de llengües, in: *L'educació lingüística en situacions multiculturals i multilingües*, ed. J. Perera, L. Nussbaum, M. Milian, Barcelona: Institut de Ciències de l'Educació, Universitat de Barcelona, 2003, p. 195-204.
 - Stegmann, Tilbert Dídac (2004): L'intercompréhension (EuroCom) en langues romanes - un double atout pour le français, in: *Diversité et spécialités dans l'enseignement des langues - Repères & Applications (IV)*, ed. L. Baqué, M. A. Tost, Barcelona: Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat Autònoma de Barcelona, 2004, p. 24-31.
 - Stegmann, Tilbert Dídac (2005a): EuroComRom - Les sept tamis pour le plurilinguisme réceptif, in: *Synergies Italie*, 2 (2005), p. 35-42.
 - Stegmann, Tilbert Dídac (2005b) (i E. Martín Peris, E. Clua, H. G. Klein): *EuroComRom - Los siete tamices: Un fácil aprendizaje de la lectura en todas las lenguas románicas*. Aachen: Shaker 2005. 236 p. ISBN 978-3-8322-3303-7 (Editiones EuroCom, 13).
 - Stegmann, Tilbert Dídac (2007a): O método europeu de intercompreensão EuroCom, in: *Diálogos em intercompreensão: actas do Colóquio de Lisboa, Setembro de 2007*, coord. Filomena Capucho et al., Lisboa: Universidade Católica Editora, 2007, p. 75-80.
 - Stegmann, Tilbert Dídac (2007b) (i Sebastià Moranta): *Katalanisch express: sofort Katalanisch lesen durch Ihre Brückensprache*, Aachen: Shaker, 2007. 104 p., amb CD-ROM, ISBN 978-3-8322-6266-2.
 - Stegmann, Tilbert Dídac (2007c): Ser plurilingües més enllà de l'anglès (i de l'espanyol), in: *La llengua d'acollida : la llengua a Europa i la integració lingüística a la Plana : comunicació en català dins l'espai cultural europeu*, ed. Laia Climent, Vicent Pitarch, Vicent Salvador. Alacant: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana 2007 [Symposia philologica, 15], p. 25-33. ■